

ресурсів розмішені у Прикарпатті, де сполучені корисні копалини будівельних і горючих матеріалів (нафта, газ), мінеральні води.

Внаслідок виділення у просторі регіону територій, що не належать освоєнню при сучасному рівні містобудівельних можливостей, визначається основа природного каркасу регіону. Найбільшою ймовірністю збереження статусу неосвоєваних володіють території, які не належать освоєнню за всіма факторами-компонентами ландшафту. Найчастіше негативна оцінка можливості освоєння співпадає за факторами рельєфу і гідрології. Північна зона регіону із збитковою водністю підсилюється характеристикою малосхильності. Південна гориста зона регіону підсилюється значною водністю. Окрім того, ці зони володіють значним лісовим покривом, який займає понад 50 % території, що і дає змогу віднести їх до найбільш стійких. У міру руху від границь регіону до центру ці зони втрачають свою стійкість, перемежовуючись з територіями, які є сприятливими для містобудівельного освоєння. Центральна частина регіону з частим чергуванням рівнинних і горбистих ландшафтів має відносно стійку основу природного каркасу, виділену за одним будь-яким зі згаданих факторів. Наприклад, у Малому Поліссі це будуть заболочені долини рік, у Поділлі – водорозділові поверхні, на Буковині – чорноземні ґрунти. На цих територіях є можливе накладання лісів, або ж ліси набувають самостійного каркасоутворюючого значення, будучи одночасно найвразливішим його складником. Отже, у центральній частині регіону основа природного каркасу характеризується дуже розчленованою, місцями дисперсною структурою і великою мірою не може бути збережена від містобудівельного освоєння.

Отже, сумарна пофакторна оцінка території дала змогу провести районування території регіону за її містобудівельним освоєнням: райони інтенсивного містобудівельного освоєння, де потрібно регенерувати природний каркас на основі дрібних антропогенізованих елементів; райони помірного містобудівельного освоєння, де існують окремі природні елементи, що потребують зв'язування у систему; райони, які не належали містобудівельному освоєнню, у яких збереглася найстійкіша система природних елементів як основа природного каркасу. Стан основи природного каркасу західноукраїнського регіону представлений у діапазоні від не зв'язаних між собою компактних обмежених ділянок, визначених за розрізненими факторами, до системи стійких територій. Виявлені потенційні території підлягають містобудівельному опрацюванню з метою побудови природного каркасу регіонального рівня.

УДК 72.712

Доц. Н.А. Сірооченко¹, канд. с.-г. наук – м. Львів

ЛАНДШАФТНА АРХІТЕКТУРА: КУЛЬТУРА, ТРАДИЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Близько 800 покинутих палаців і паркових комплексів, зруйнованих об'єктів чекають на реставрацію. Ті парки і пам'ятки, які чудом збереглися, потребують реконструкції. Міські та районні парки, сквери, сади та інші об'єкти потребують уваги також. Це робота, насамперед, для ландшафтних архітекторів. Відновлення престижу України як флористичної країни є однією з найголовніших проблем сьогодення.

¹ Український державний лісотехнічний університет

Landscape architecture: culture, traditions and prospects

At the territory of Ukraine about 800 neglected palace and park complexes and ruined mansions are waiting for their renaissance. Those parks and monuments, which were fortunately saved, need reconstruction. City and region parks, squares, gardens etc need attention, too. All this work is first of all meant for landscape architects. The renewal of the prestige of Ukraine as a flourishing country is one of the main problems of today.

У кожного народу, який живе на землі, поняття раю по-різному відображає потреби і бажання. Араби і перси, китайці та японці, французи і англійці, інші народи мали різну уяву про сад і це народжувало національні школи, які збагачували світовий досвід і перетворювали розуміння природи та взаємодію з нею у професію. Ландшафтна архітектура – одна з наймолодших професій у світі, але при цьому вона базується на власному тисячолітньому досвіді.

Термін *ландшафтна архітектура* з'явився в США у період організації там перших національних парків. У 1901 р. в Гарвардському університеті був відкритий на той час перший факультет ландшафтної архітектури. У серпні 1948 р. в Кембриджі була створена Міжнародна федерація ландшафтних архітекторів – IFLA, яка об'єднала спеціалістів з усіх регіонів світу. Одним із завдань IFLA було виділення ландшафтної архітектури у самостійну спеціальність, що і відбулося в 1960 р., коли міжнародна організація праці ООН в Женеві офіційно включила ландшафтну архітектуру у міжнародний реєстр професій. Таким чином ландшафтна архітектура стала повноцінною спеціальністю у багатьох країнах світу.

Що є предметом ландшафтної архітектури і яка мета її професійної діяльності? За документами ООН, до ландшафтної архітектури належать:

- проектування великих територій – *ландшафтне планування*;
- проектування відкритих міських просторів, а саме: міських парків, промислових територій, історичних ландшафтів, курортних парків, туристичних маршрутів, об'єктів садово-паркового мистецтва тощо – *власне ландшафтна архітектура*;
- детальне проектування невеликих ландшафтних об'єктів (приватні сади, благоустрій скверів, бульварів, набережних тощо) – *ландшафтний дизайн*.

У післявоєнні роки в Радянському Союзі ландшафтна архітектура ототожнювалась з "озелененням". На той час у Московському та Львівському лісотехнічних інститутах і Ленінградській лісотехнічній академії була запроваджена спеціальність "озеленення населених місць", яка пізніше змінила свою назву на "садово-паркове господарство". В Україні вперше ландшафтних архітекторів почали готувати в Українському державному лісотехнічному університеті (УкрДЛТУ) у м. Львові. Спеціальність "ландшафтна архітектура" належала до напрямку "архітектура". У 1996 р. відбувся перший випуск бакалаврів, а в 1998 – спеціалістів – ландшафтних архітекторів.

Це стало важливою подією для України, оскільки в УкрДЛТУ готували саме ландшафтних архітекторів – проєктантів та інженерів садово-паркового господарства – будівельників об'єктів ландшафтної архітектури. Однак у зв'язку зі скороченням кількості спеціальностей в Україні, ландшафтна архітектура, як і деякі інші не менш важливі на сьогодні спеціальності, була ліквідована і об'єднана зі спеціальністю "містобудування" як спеціалізація. Водночас у всіх розвинутих країнах осмислена та узагальнена спеціальність "ландшафтна архітектура" досягла свого розквіту і перетворилась у потужний вид діяльності – індустрію, яка диктує

свої вимоги і впливає на інші види архітектурної творчості. Інтенсивно розвивається ландшафтна архітектура і у сусідніх країнах. Наприклад, у Московському державному університеті лісу відкритий факультет ландшафтної архітектури, де працюють такі кафедри: садово-паркового будівництва, ландшафтної архітектури та майстерня ландшафтного проектування. У Росії постійно організовують міжнародні виставки з тематикою "ландшафтний дизайн та архітектура", виділяють премії за кращий ландшафтний проект, кращий впроваджений об'єкт ландшафтної архітектури тощо.

В Україні, на превеликий жаль, ландшафтна архітектура не отримала необхідного статусу і основна увага приділяється загальним екологічним проблемам.

Загострене сприйняття неблагополучної екологічної ситуації у світі поки що не призвело до визначення шляхів виходу з кризи, скоріше окреслило шлях самообмеження. Тому і з'явилися простори зі штучним кліматом – суспільний центр в Торонто, аква-парк "Селена" у Фінляндії, торговий центр "Манеж" у Москві та багато інших. Але при цьому вже намітився перехід від значних за розмірами просторів до індивідуальних. Від комфорту загального ми поступово наближаємось до комфорту окремої людини. І у цьому процесі роль ландшафтної архітектури та ландшафтного архітектора важко переоцінити. Ми можемо створити умови для гармонійного життя, де ландшафтна архітектура і ставлення до неї є інструментом філософії сучасного ландшафту.

Символами просторової зміни ландшафту планети руками професіоналів, мабуть, можна вважати, з одного боку, і Суецький, Панамський канали, і міст у Стамбулі, і тунель під Ла-Маншем, з іншого боку, – акваріум, букет на столі, сад коло житла. Тобто людина довела, що вона практично може все.

Райський сад, висячі сади Семіраміди, стародавній грецький театр, площа Капітолію в Римі, набережні та мости в Петербурзі, парки Сан-Сусі, Софіївка, Олександрія та інші – все це об'єкти ландшафтної архітектури. У кожен епоху еталони ландшафтного мистецтва відображали відповідну яву про будову світу. Піраміди Єгипту змагалися з геологічними силами Землі, грецькі храми та акрополі виростали як штучне продовження природних ландшафтів, римські акведуки – як протилежність природному хаосу, готичні собори – як посередники між землею і небом.

З переселенням людей у міста відбувається зміна міського ландшафту: хтось тягне за собою город, інший своїми руками висаджує сад і тільки там, де менталітет вищий і дозволяють фінансові можливості, звертаються до спеціалістів. В Європі вже давно предметом гордості господаря дому є запрошення до роботи над садом ландшафтного архітектора. Ця професія там отримала свій законний статус.

На стику ландшафтної архітектури і архітектури об'єму перебуває досить багато споруд – культурні, спортивні, виставкові та розважальні центри, житлова забудова, сакральні об'єкти, міські площі, пам'ятники, бульвари тощо. Як правило, до робіт залучають архітекторів – об'ємників або спеціалістів з містобудування, а от ландшафтним архітектором нехтують. Занадто часто ми помиляємось при формуванні міських площ, садів, скверів, бульварів, виставкових та інших центрів, а наші житлові райони навряд чи можна назвати об'єктами ландшафтної архітектури. Дуже часто проектної документації стосовно формування ландшафту міських об'єктів просто немає. Сьогодні можна говорити, що місто повинно компенсувати

архітектурними і ландшафтними методами природні фактори і разом з тим забезпечити стереотипи людини у природному середовищі.

Міське середовище слід розглядати не як антипод природи, а як її інтерпретацію. Природний ландшафт відрізняється від міського лише концентрацією природних компонентів. І там, і тут в основі ландшафту земля (рельєф і ґрунти), повітря, забудова та паркові споруди, флора і фауна. Їх перерозподіл – основа *концепції символічної інтерпретації природи*. Відомий іспанський архітектор Антоніо Гауді – приклад символічної інтерпретації та образного відображення самої суті архітектури. Особлива заслуга Гауді полягає у тому, що він брав з природного оточення і вводив у світ архітектури геометричні форми – параболи, гіперболи, зірчасті багатокутники. Він завжди брав до уваги реальні умови сприйняття і співвідношення з небом, землею, сусідніми будівлями.

Починаючи з епохи Ренесансу людина була впевнена, що зможе покращити природу. Мрія створити сад на землі та стала мотивом виникнення *концепції естетизації природи*. Сади у всі часи були бажаною розкішшю. Сильні світу сього самоутверджувались через створення садів. Розквіт садово-паркового мистецтва і його шедеври (сади Боболи у Флоренції, вілла д'Есте в Тіволі, сад вілли Ланте та ін.) збагатили ландшафтну архітектуру надзвичайно цікавими прийомами естетизації ландшафту – мереживними партерами, топіарним мистецтвом, штучними водоймами і надзвичайно цікавими фонтанами. Творчі прийоми відточувались протягом віків. Вершиною цього мистецтва можна вважати садово-паркове мистецтво бароко і класицизму (сад Во-ле Віконт, Версаль, Сан-Сусі та ін.).

Людина завжди залежала від природи. Саме тому виникла необхідність у захисті та боротьбі за фізичне виживання, що можна назвати мотивами виникнення *концепції утилітарної ландшафтної архітектури*. Ця концепція відображає історичний етап у взаєминах людини і природи, принципи їх співіснування і взаємодії, потребу людини у благах природи та її ресурсах. Саме тому утилітарний аспект має стародавні корені та проходить скрізь низку епох, стилів і часто представляє шедеври ландшафтної архітектури. З морально-етичної точки зору, утилітарна ландшафтна архітектура пристосовується до природи і намагається підкорити її. Коло об'єктів ландшафтної архітектури надзвичайно розширилось за рахунок нових функціональних потреб і технічних можливостей. Сьогодні весь антропогенний ландшафт – це утилітарна ландшафтна архітектура завдяки своїй основній функції: забезпеченню життя людини у сучасному міському середовищі.

Концепція екологічної ландшафтної архітектури протилежна утилітарній. Це захист не людини від природної стихії, а природи від людини. Сучасні екологічні напрямки – біолокація, відеоекологія – основані на ідеї покращення життя людини серед природи, без її руйнування.

Екологічна та естетична деградація природного ландшафту, переважання міського ландшафту з дефіцитом природних компонентів зумовили бажання внести архітектурні форми у природу. Це *концепція компенсації*, тобто можливість "дематеріалізувати" архітектурні об'єкти.

Історичні концепції ландшафтної архітектури, розвиваючись, домінували у культурі на різних етапах її розвитку. Всі ці ідеї та сьогодні наявні у ландшафтному проектуванні. Використовуючи різні чення і концепції, сучасна людина все-таки приходить до пріоритету природного середовища як оптимального для

виживання. Ландшафтна архітектура не враховує природу, а виходить з неї, а значить, має право на життя.

Архітектура як професія – єдина. Вона відображає інтегральну картину світу з багатством образів, багатогранність яких забезпечується різними напрямками і течіями в архітектурі, архітектурними школами, методами і власними пристрастями архітектора як творчої особистості.

Коли ландшафтний архітектор, закінчивши вищий навчальний заклад, стоїть перед проблемою виконання першого у житті замовлення самостійно, виникає питання ліцензування спеціаліста. Взагалі ліцензування – це підвищення якості проектування і будівництва, а також захист професійних інтересів архітектурного цеху від непрофесіоналів. Відповідно до вимог міжнародної організації праці *ландшафтна архітектура* виділяється як самостійний вид діяльності. Згідно з міжнародними стандартами, оцінка спеціалістів здійснюється у трьох напрямках: професійні знання, ділові якості та особисті якості архітектора. Найпростіше вирішення проблеми – знайти роботу за спеціальністю. Однак фірм, які займаються ландшафтом, не так багато і роботу відшукати важко. Другий шлях і можливість архітектору показати свою професійність – це участь у конкурсах. Однак, це також є проблемою, оскільки проектування на конкурсній основі практично немає. Відкритих конкурсів на ландшафтні об'єкти майже не проводиться. Тому молодим спеціалістам досить важко знайти роботу за спеціальністю. Ландшафтному архітектору з досвідом також не просто. Ліцензійні установи скеровують архітекторів у державні проектні інститути, які повинні надати їм дозвіл на проектування. Але там немає ландшафтних архітекторів. При цьому роботу ландшафтного архітектора оцінюють архітектори, далекі від цього роду діяльності. Тому ліцензії отримують одиниці. А взагалі сьогодні кожна людина має можливість зробити собі візитку ландшафтному архітектору, отримати замовлення і виконати його за незначні кошти. Робота цього архітектора дійсно коштує дешево, тому що зроблена непрофесійно, а значить, паплюжиться цілий напрямок в архітектурі та знецінюється робота професіоналів.

Кого сьогодні можна назвати *ландшафтним архітектором*? На наш погляд, насамперед, тих архітекторів, які мають досвід саме у ландшафтній архітектурі і, звичайно, молодих випускників вищих навчальних закладів, які мають освіту ландшафтного архітектора.

Крім того, оскільки в Україні близько тридцяти п'яти років ведеться підготовка інженерів садово-паркового господарства, деякі з випускників можуть назвати себе ландшафтним архітектором. Але чи варто це робити? Адже ці спеціалісти – представники окремої галузі – будівництва об'єктів ландшафтної архітектури і ведення у них господарської діяльності, тобто здійснюють професійний догляд. І якщо у деяких з них знання і вміння на рівні ландшафтних архітекторів, то саме у тому їх величезна перевага серед колег.

Хочеться вірити, що *ландшафтна архітектура* в Україні займе гідне місце, а її представники – ландшафтні архітектори – визнання. Адже в Україні потребують реконструкції та реставрації перлини садово-паркового мистецтва і зовсім занедбані палацово-паркові комплекси, міські площі, сади, сквери, території житлових та промислових комплексів, лісопарки, зелені зони. І вони чекають професійних ландшафтних архітекторів.

Література

1. Курбатов В.Я. Сады и парки. Изд. т-ва М.О. Вольф. Петроград, 1916. – 788 с.
2. Ormsbee Simonds John. Landscape architecture. The shaping of man's natural environment. F.W.Dodge Corporation, New York, 1961. – 194 p.
3. Zerbst Rainer, Gaudi Antoni. Benedikt Taschen Verlag GmbH, 1992. – 239 s.

УДК 85.110.5

Доц. В.А. Гудак¹, канд. мистецтвозн. – м. Львів

ЕСТЕТИЗАЦІЯ ФОРМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Естетизація формозабезпечення садово-паркового середовища з доісторичних часів і сьогодні збагачується перспективними теоретичними дослідженнями, особливо різноманітними видами мистецтва задля відродження традиційних високогуманістичних позицій стабільної гармонійної взаємодії людини з природою, позитивного впливу на вирішення екологічних проблем.

Doc. V.A. Hudak, Doctor of Art Sciences – Lviv

Aesthetic improvement of architectural forms diversity for park environment

Aesthetic position of organization garden and park environment from pre-historian times till now is continue its enriching with perspective theoretical researches. Especially, with different kinds of art for implementing traditional high humanistic positions of sustainable harmony between man and nature, and positive influence for environmental problems decision solving.

Історія створення, естетизація формозабезпечення парків, садів, розвиток ландшафтного мистецтва налічує тисячоліття і сягає своїм корінням часів древніх Єгипту, Вавилону, Асирії, Китаю та ін.

Український народ ще у глибоку давнину виявив свої естетичні уподобання, очевидно, пов'язані з обрядами, віруваннями, свідченням чого є археологічні пам'ятки та твори народного мистецтва, починаючи з пізнього палеоліту і, особливо, неоліту [5, 7].

Як свідчать давні твори садово-паркового мистецтва, у ті далекі часи архітектори і митці з великим почуттям культури відчували і розуміли поверхню і пластику землі, її рельєфні особливості, рослинні форми, елементи природного і мистецького благоустрою та ін.

У минулому у коло творчих зацікавлень архітекторів, митців входило проектування і виконання буквально всього, що було необхідним для середовища. З часом коло таких специфічних зацікавлень звузилося. І тепер оформлення і забезпечення малими формами того чи іншого середовища є майже самостійною ділянкою творчості архітекторів, митців.

Парк – це ландшафтна, архітектурно-мистецька, урбаністично-естетична організація природної обмеженої території, середовища згідно з історико-етнічними потребами, смаками, можливостями, культурою народу, нації.

Серед мистецтв художнє оздоблення, естетизація формозабезпечення парків, садів є чи не найбільш динамічними у розумінні стабільної непостійності, змін, зумовлених самим природним процесом.

¹ Львівська Академія мистецтв (Lviv Academy of Art)